

Skolen fylder en meget stor del af et barns hverdag og må derfor medvirke til at ledsage børn gennem kriser.

Indhold

1. Når et barn mister mor, far eller søskende
2. Når klassen mister en elev
3. Når et barn, dets forældre eller søskende rammes af alvorlig livstruende sygdom
4. Når et barn mister et nært familiemedlem
5. Når et barns forældre bliver skilt
6. Når et barn kommer ud for en alvorlig ulykke
7. Andre traumatiske oplevelser for barnet
8. Sorgreaktioner hos barnet
9. Når skolen mistet en medarbejder
10. Litteraturliste
11. Praktisk information

1. Når et barn mister forældre eller søskende

Den der først får kendskab til dødsfaldet, kontakter skolelederen.

Skolelederen kontakter herefter årgangteamets teamkoordinator, som ved hvem der er barnets kontaktlærer.

Skolelederen og kontaktlæreren beslutter hvem der kontakter og orienterer resten af skoleledelsen, klassens øvrige lærere og skolepædagoger, skoleklubben og UK-Gladsaxe.

Kontaktlærerens opgaver:

Kontaktlæreren kontakter på et passende tidspunkt barnets hjem med den hensigt at:

få konkret viden om hvad der er sket,

informere om, hvem der skal informeres (klassen, lærere, pædagoger, ledelse, klassens forældre, andre klasser, klub 222), og hvad de skal informeres om,

spørge hvad skolen kan være behjælpelig med,

- aftale barnets første møde med klassen efter dødsfaldet (hvornår og hvordan), med eller uden forælder?

aftale hvem familien ønsker skal deltage i begravelsen,

aftale et besøg/møde eller hvornår man ringer igen,

Kontaktlæreren sender et orienterende brev hjem til elevernes forældre.

Kontaktlæreren taler med klassen om det skete, og om hvordan kammeraterne skal forholde sig, når den berørte elev vender tilbage, om sorgreaktioner o.lign

Evt. aftale med klassen om hvad denne kan gøre for at hjælpe eleven gennem sorgen.

Kontaktlæreren sikrer, at der sendes en buket til familien og en hilsen, et brev eller en tegning, til eleven.

Overvej:

Er der nogle af skolens øvrige klasser, der skal informeres?

Hvordan skal barnet vende tilbage til klassen?

Hvem deltager evt. i begravelsen?

Hvordan skal sfo'ens øvrige børn informeres?

Begravelsesdagen:

Om morgenen på begravelsesdagen kan emnet begravelse tages op i klassen.

Klassens lærere og skolepædagoger/klub kan deltage i begravelsen.

Skolen sender blomster til begravelsen.

Når barnet møder i skolen:

Første skoledag efter dødsfaldet afholdes klassemøde. Kontaktlæreren frigøres om nødvendigt fra andet arbejde.

Der tales åbent

Samtale om sorgreaktioner

Ledelsen opgaver:

Ledelsen har ansvaret for information af medarbejderne om dødsfaldet.

Ledelsen informerer sundhedsplejersken om dødsfaldet. Sundhedsplejersken kontakter teamkoordinatoren for det involverede årgangsteam og formidler i samarbejde med dem tilbud til familien om sorggrupper, sorgsamtaler o.lign.

NB: Klassens/lærernes/pædagogernes/elevernes opmærksomhed over for eleven på længere sigt er af stor betydning for elevens velbefindende.

2. når klassen mister en elev

Den, der først får kendskab til dødsfaldet, kontakter skolelederen.
Skolelederen kontakter herefter det pågældende barns årgangsteam.
Skolelederen kontakter UK-Gladsaxe hvis barnet går i en udskolingsklasse.

Ledelsen har ansvar for:

Information til medarbejderne
Flgning
Information til skolens forældre
Indkaldelse til og afholdelse af en mindestund for hele skolen
At sende blomster til begravelsen

Afholdelse af mindestund for hele skolen

Ledelsen giver børnene besked om dødsfaldet.
Det afholdes et minuts stilhed.
Klasselæreren følger børnene til klasselokalet og bliver hos dem timen ud.
Vær opmærksom på, at der kan være reaktioner pga. tætte relationer til søskende i andre klasser.

Kontaktlæreren har ansvar for:

Afklaring med hjemmet
Mindestund i klassen
Orientering af klassens forældre

Første kontakt til barnets hjem:

Kontaktlæreren tager kontakt til hjemmet og tager eventuelt på hjemmebesøg for at:
Få konkrete facts om, hvad der er sket. (Rygter manes i jorden).
Aftale hvilke oplysninger der skal videregives til skolen/eleverne?
Hvad kan klasselæreren/SFO hjælpe med?
Fortælle hvad der vil ske på skolen i løbet af den første dag.
Afklaring af om forældrene ønsker at deltage i en del af forløbet.

Anden kontakt til barnets hjem:

Kontaktlæreren kan foreslå et hjemmebesøg med det formål at:

Fortælle om forløbet i klassen
Aflevere en buket blomster og evt. et lille brev fra klassen og sfo'en.
Indhente oplysninger om begravelsen.

Få afklaret om forældrene ønsker lærernes og klassekammeraternes deltagelse. Hvis forældrene ønsker skolens deltagelse i begravelsen, deltager mindst kontaktlæreren og en repræsentant for ledelsen.

Klassen:

Kontaktlæreren er i lokalet når de første børn ankommer. Barnets plads kan være markeret på en speciel måde f.eks. med lys.

Man taler meget grundigt om, hvad der er sket. (Rygter manes i jorden).

Man taler med børnene om den døde. Børnene skal have lov til at fortælle alt, både positive og negative oplevelser. Det er en god idé at lade børnene lave et materiale om den døde til forældrene. Det kan være breve, digte, tegninger og små historier.

Kontakt til klassens forældre:

Kontaktlæreren har ansvaret for, at:

Forældrene informeres grundigt om dødsfaldet og begravelsen.

Informationen kan, afhængigt af klassetrin, gives skriftligt, eller på et møde.

.

Begravelsesdagen

Kontaktlæreren gennemgår i klassen emnet begravelse om morgenen.

De børn fra klassen, som ønsker at deltage, kan have en af deres forældre med – det er frivilligt at deltage i begravelsen.

Kontaktlæreren og evt. skolepædagoger eller pædagog fra UK Gladsaxe deltager i begravelsen.

Skolen sender blomster.

Hvis dødsfaldet sker i en ferie

Den medarbejder der først får kendskab til dødsfaldet, kontakter skolelederen, klasselæreren eller en anden af klassens lærere samt skolepædagoger og klub 222.

Klasselæreren kontakter hjemmet.

Klasselæreren deltager evt. i begravelsen og sørger for blomster.

Klasselæreren sørger for skriftlig meddelelse til klassens forældre og klassen øvrige lærere.

Mindestund arrangeres den første dag efter ferien.

3. Når et barn, dets forældre eller søskende rammes af alvorlig livstruende sygdom

Når barnets familie har kontaktet skolen om den alvorlige sygdom sker følgende:
Barnets kontaktvoksen orienterer øvrige lærere, pædagoger i teamet og faglig leder i afdelingen.

Barnets kontaktvoksen sørger løbende for at følge op på barn og familie, det aftales med familien, hvordan den løbende kontakten skal foregå

Barnets kontaktvoksen tager initiativ til at barnet kommer på et specialtteamøde, hvis det vurderes nødvendigt, hvor yderligere handleplan aftales.

4. Når et barn mister et nært familiemedlem

Ved den første opringning udfyldes et ark, med de helt konkrete oplysninger. Findes som bilag.

Ledelsen kontakter derefter klasselæreren/klasselærerne samt SFO-ledelse, og det aftales, hvem der er kontaktperson(er).

Ledelsen sørger for, at alle medarbejdere orienteres.

Kontaktpersonen tager kontakt til familien og aftaler, hvordan barnet kommer hjem

Hvem der skal orienteres (barnet, klassen/børnegruppen).

Hvad der må orienteres om.

Hvad der kan stå i det brev, som klassens øvrige børn skal have med hjem samme dag.

Hvornår man vil ringe igen og høre nærmere om bisættelsen/begravelsen.

Kontaktpersonens opgaver:

Bringer barnet hjem.

Orienterer klassen/børnegruppen, samtale om sorgreaktioner

Formulerer i samarbejde med ledelsen et orienterende brev, der skal med klassen hjem samme dag. (I mappen på kontoret findes udkast til breve/formuleringer).

(Kopi af dette brev gives til den berørte familie, ledelsen og SFO).

Beslutter hvilke umiddelbare markeringer, der skal være i gruppen.

Sundhedsplejerske, psykolog orienteres.

Sørger for opfølgning:

Ringer efter et par dage igen til familien – aftaler praktisk omkring

bisættelse/begravelse. (Er klassens børn/lærere/pædagoger velkomne? Hvad kan vi gøre i den forbindelse?)

Sørger for blomster/krans.

Laver aftale med familien om, hvordan barnets første skoledag efter dødsfaldet skal foregå (det er væsentligt, at der er personlig kontakt mellem kontaktpersonen og barnet). Måske vil familien gerne deltage denne dag – måske mødes lærer og barn og forælder inden skoledagen starter.

Tager efter nogle uger igen kontakt til familien og hører, hvordan barnet har det.

Sker dødsfaldet i en ferie, følges planen i videst muligt omfang.

Markeringer – at vælge ud fra:

Tegninger til klassekammeraten/skrive hilsener.

Læreren gennemgår handlingsgangen ved en bisættelse/begravelse.

Deltagelse i bisættelse/begravelse.

Besøge hjemmet.

Besøge gravsted.

5. Når et barns forældre bliver skilt

På forældremøder og i folder orienteres om, at det er vigtigt at informere skolen, da det er vigtigt at der er åbenhed fra alle sider, så det fremtidige samarbejde kan aftales.

Hvis der er udsagn fra barnet om, at forældrene skal skilles, uden at der har været besked fra hjemmet, tages der samme dag kontakt til hjemmet for at få udsagnet bekræftet.

Hvad kan/skal gøres direkte i forhold til barnet

Der vælges en kontaktperson, som barnet kender godt og har tillid til. Denne kontaktperson kontakter familien og opfordrer til, at der skabes en åben dialog om skilsmissen.

Vær opmærksom på barnets signaler.

Inviterer barnet til at tale om det, der sker hjemme, men uden at presse det

Informere andre børn i børnegruppen (klassen)

Skab kontakt mellem barnet og andre børn, som måske har oplevet det samme

Hvis barnet bliver hentet af en forælder, som det ikke er sammen med ret tit, skabes der ro om barnet inden det hentes.

På sigt: vurder om barnets krise udvikler sig, så der bliver brug for professionel hjælp. Vi har pligt til at skaffe hjælp hvis fx:

Der ikke er nogen positiv udvikling i barnets symptomer efter nogle måneder

Krisen blokerer for barnets alderssvarende udvikling i det hele taget

Hvis barnet virker selvdestruktivt eller depressivt

Det er altid muligt at kontakte skolens specialteam

Vigtigt om samtalen med barnet

Anerkend barnet og barnets oplevelse af situationen.

Fasthold forældrenes ansvar.

Tag ansvaret fra barnet.

Husk barnets loyalitet i forhold til forældrene.

Tillad barnet at reagere.
Fokuser på barnets ressourcer og mestringsstrategier.
Aftal med barnet, hvad du skal sige til forældrene hvornår og hvordan.
Lov aldrig noget du ikke kan holde.
Vigtigt at spørge forældrene om
Hvor skal barnet bo?
Hvilke aftaler er der om forældremyndighed?
Hvilke aftaler er der i forhold til. evt. søskende?
Hvilke samværsaftaler er der indgået i forhold til barnet?
Hvordan har forældrene snakket med barnet?
Hvordan har barnet reageret?
Er der nogen voksne i barnets omgangskreds, barnet kan støtte sig til?
Har forældrene modtaget rådgivning? Hvis ja – hvilken?
Er der noget forældrene ønsker, at skolen skal gøre lige nu/på længere sigt?
Hvordan skal samarbejdet fremover foregå?
Tal også med forældrene om
Det er vigtigt at forældrene taler med barnet.
Hvilke reaktioner der kan komme i forbindelse med skilsmissen.
Barnet må ikke inddrages i forældrenes indbyrdes kamp eller uenigheder.
Barnet skal ikke overvære forældrenes drøftelser om skilsmissen.
Barnet skal ikke bestemme hvor det skal bo, og hvilke samværsaftaler, der skal gælde.
Det er forældrenes ansvar.
Skriv aftaler om samvær ned.
Hvordan kan skolen støtte barnet og familien?
Vigtigt at forældrene løbende orienterer skolen om de aftaler der indgås omkring barnet.
Skolen lover at orientere forældrene, hvis barnet har problemer i forhold til skilsmissen.
Regler for oplysningsret og – pligt.
Muligheder for mægling/rådgivning i Statsforvaltning, Socialforvaltning, PPR mm (lokale tilbud?).
Muligheder for deltagelse i børnegruppe?.
Tilbud om forløb i Familie og Ungecentret.
Netværksmøder.

Medarbejdere skal i samarbejdet med forældrene være opmærksomme på
Vær neutral, ikke tage stilling til hvem der har ret.
Tag udgangspunkt i barnet og forældrene, deres kultur og normer: Det er dem, som skal leve med ordningen.
Hold kontakten til begge forældre.
Hold børneperspektivet.
Underret skriftligt til socialforvaltningen, hvis der er mistanke om omsorgssvigt under samværet.
Problemer i samarbejdet mellem forældrene.

6. Når et barn kommer ud for en alvorlig ulykke

Hvis der sker en alvorlig ulykke:

I skolen er det ledelsen og medarbejderne, der har ansvaret for en optimal sikkerhed.

Derudover skal medarbejderne være rustet til førstehjælp og forebyggelse af brand. Ingen kan dog gardere sig 100% mod ulykker, og hvis "det, der ikke må ske, sker" – skal følgende gøres:

- Der tilkaldes hjælp: Kontakt alarmcentralen 112 og få assistance fra ambulance/politi. Yd førstehjælp, indtil hjælpen når frem.
- Den medarbejder, der er mest fattet, styrer og fordeler opgaver
- Den bedst egnede/mest fattede tager sig af den tilskadedkomne og tager med på hospitalet
- Barnets forældre kontaktes og orienteres
- Øvrige medarbejdere tager sig af de øvrige børn og skaber ro gerne med vante aktiviteter
- Børnene samles. Tal med børnene om det, der er sket, og undgå drama. Svar på det, børnene spørger om, og ikke alt muligt andet
- Vent med at tale indbyrdes om det skete, til roen er skabt, og det er muligt at mødes på skift

Sørg for at få et overblik over ulykken. Skoleleder eller nærmeste leder kontaktes og orienteres. Lederen tager eventuelt til hospitalet for at støtte og eventuelt afløse, bliver og taler med forældrene og afventer ulykkens omfang.

Øvrige forældre i skolen orienteres mundtligt og personligt ved afhentning af deres børn. Alle medarbejdere bliver så vidt muligt i skolen eller SFO/ Klub til efter lukketid for at bearbejde ulykken. Her er der mulighed for krisehjælp ved henvendelse til kommunens ledende psykolog. Det er vigtigt, at dagen i morgen planlægges således, at den er forudsigelig.

Ved henvendelser fra pressen henvises **altid** til Forvaltningen.

Hvis barnet dør:

Vær forberedt på meget stærke reaktioner fra alle.

I tilfælde af en dødsulykke er det politiet, der underretter forældrene. Derudover skal skolelederen eller nærmeste leder, skolechef samt bestyrelsesformænd underrettes af lederen.

Kontakt kommunens ledende psykolog for krisehjælp.

Børnene samles og får fortalt om ulykken på en enkel måde. Der skal også efterfølgende ringes hjem til forældre til børn, der er fraværende.

Skolelederen eller faglig leder kontakter alle forældre med henblik på afhentning af børnene.

Lederen skriver et kort og klart brev om forløbet, som hvert hjem får med ved afhentning. Brevet sendes desuden til fraværende børn.

Alle medarbejdere bliver i skolen eller SFO/ Klub, og de medarbejdere, der ikke er mødt, kontaktes og mødes med de øvrige. Situationen **skal** tales igennem.

Skolelederen deltager i et orienteringsmøde med alle forældrene.

Dagen i morgen skal planlægges - et eksempel kunne være, at børnene samles for at tale om, hvilke følelser der rører sig i dem. Man kan flage på halv, tænde et lys og synge en sang.

Efter aftale med familien gives eventuelt meddelelse om tid og sted for begravelsen eller bisættelsen.

Hvis alvorlig ulykke eller dødsfald på udflugter indtræffer:

Medbring altid en mobiltelefon på ture.

Fordel opgaverne:

- 1 person tager sig af den tilskadekomne
- 1 person tager sig af de øvrige børn
- Bed om hjælp hos forbipasserende
- Ring 112
- Kontakt skolen, skoleleder eller faglig leder for hjælp til hjemturen med gruppen
- Skolens leder eller faglig leder kontakter barnets forældre
- Skolelederen eller faglig leder tager på hospitalet for at støtte op om forældre og afventer ulykkens omfang

Børnene samles og der tales om det skete – undgå dramatik og svar kun på det, børnene spørger om.

7. Andre traumatiske oplevelser for barnet

Børn får tidligt kontakt til andre mennesker. Det er naturligt at regne med, at børn også vil reagere stærkt, hvis mennesker, der står dem nær, forsvinder/dør.

Det kan handle om:

Bedsteforældre, venner etc. der dør

Skilsmisse

Alvorlig sygdom

Enesamtaler

Klasselæreren eller en anden person, der står barnet nær, kan hjælpe barnet med samtaler

Vær en god lytter.

Det er vigtigt, at barnet har en voksen på skolen/SFO at tale med om sin sorg.

Hvis det føles naturligt, så kontakt hjemmet. Det kan være godt for familien at vide, at skolen/SFO prøver at hjælpe deres barn i sorgen.

Lad familien selv afgøre, om det er ønskeligt at klassen bliver orienteret om deres klassekammerats sorg.

8. Sorgreaktioner hos barnet

Sorg er en følelsesmæssig reaktion på at miste noget vigtigt i ens liv.

Ifølge psykolog Johan Cullberg har sorgen 4 faser.

Chokfasen: Uvirkelighedsfølelse. (Kan vare fra timer til nogle dage)

- Vi handler ikke rationelt
- Der er voldsomme følelsesudladninger
- En forstyrret virkelighedsopfattelse

Reaktionsfasen : (Kan vare flere uger)

- Forsøg på at genetablere en mening eller forståelse
- Smerte og sorg
- Søvnforstyrrelser, manglende appetit
- Psykologiske forsvarsmekanismer

Bearbejdningsfasen : (Kan vare i over et år)

- Accept af at det skete ikke kan ændres
- Færre psykiske forsvarsmekanismer
- Mere almindelige og forståelige løsningsmetoder

Nyorienteringsfasen (Vil bestå hele tiden)

- Normal psykisk balance
- Orientering mod fremtiden
- Hændelsen er blevet en integreret del af personen

Barnets alder og forståelse af tabet

Børns forståelse af døden udvikler sig under indflydelse af den psykologiske modning, der finder sted på forskellige alderstrin. Man kan sige, at barnets alderstrin giver

forskellige forudsætninger for at forstå tabet. Men det er vigtigt at se børns forståelse af tabet som noget meget individuelt, der godt kan være uafhængigt af alder. Det enkelte barns tankeverden og behov afhænger af andre faktorer. Kvaliteten af barnets netværk, barnets køn og andet kan have en betydning. Et støttende netværk kan betyde meget for barnets forståelse af tabet. Det er vigtigt at give plads til både bearbejdning af tabet samt støtte barnet i at holde fri fra sorgen, hygge sig og have det rart. Følgende aldersinddeling er meget generel og skal betragtes som vejledende.

0-4 år:

Mindre børn kan have svært ved at forstå tabet som endeligt. De kan mærke og give udtryk for, at far eller mor er væk. Barnets sprog er begrænset, og det kan have svært ved at stille konkrete spørgsmål og sætte ord på. Kommer far/mor igen? Hvor er lillesøster/lillebror henne? Og kan hun høre mig gennem al den jord?

Små børn husker ofte gennem deres sanser. Kropsfornemmelser, føle- og lugtesans har indflydelse på, hvordan og om barnet husker den afdøde. Voksne kan støtte barnet ved at sætte konkrete ord på det, der er sket. Barnet har brug for korte, konkrete forklaringer. Man kan støtte barnet ved at svare på helt enkle spørgsmål og undgå abstrakte historier og omskrivninger.

4-9 år:

Barnets sprog- og tankeverden udvikles på dette alderstrin, og det kan begynde at sætte ord på døden. Det betyder ikke, at barnet helt forstår, hvad døden er, eller hvad tabet betyder. Barnet begynder at forstå døden som noget uigenkaldeligt og endegyldigt. Barnet kan have brug for en voksen til at skelne mellem virkelighed og fantasi, ligesom det kan have brug for konkrete forklaringer på årsagen til dødsfaldet. Hvad det vil sige at være død, og hvor kommer man hen, når man er død?

Større børn og teenagere:

Barnets evne til abstrakt og hypotetisk tænkning udvikles gradvist. Forståelsen af døden begynder at ligne de voksnes. Barnet forstår, at døden er uigenkaldelig, og det kan gøre sig tanker om den langsigtede betydning heraf. Barnet kan beherske eller fortrænge følelser, især hvis det fornemmer, at det er tabu at tale om tabet. Det er ikke ualmindeligt, at større børn og teenagere udvikler skyldfølelse og dårlig samvittighed i forhold til, om de kunne have gjort noget for at forhindre dødsfaldet - kan de tillade sig at have det sjovt og more sig, når de lige har mistet?

Omsorg er ikke at sige:

- Det går over
- Sådan skal du ikke tænke
- Det kunne have været endnu værre
- Nu skal vi bare se at komme videre
- Nu synes vi skal prøve at tale om noget andet
- Græd ikke. Det skal nok gå alt sammen.

9. NÅR SKOLEN MISTER EN MEDARBEJDER

Når en ansat pludselig dør eller dør efter længere tids sygefravær, følges nedenstående:

Ledelsen sørger for:

Flagning

Skolen flager på halv stang, på selve dødsdagen.
Der flages på begravelsesdagen.

Afdødes familie

Ledelsen sørger for kontakt til afdødes familie.

Sørger for at familien får at vide, hvad skolen foretager sig i anledning af dødsfaldet.
Afklarar familiens ønsker om ansattes og elevers deltagelse i begravelsen
Samme dag sendes en hilsen fra skolen.

Information til de ansatte og eleverne

Ledelsen sørger for at der tages ånd om de særligt berørte klasser
Ledelsen kontakter alle og får samlet de ansatte ved skolen til et kort møde.
Ledelsen skaber rammen om samværet.
Skolens ansatte har en stund sammen, hvor de mindes den afdøde.
Ledelsen informerer om, hvordan skolen vil forholde sig mht. denne dag, herunder hvilke informationer der skal gives til eleverne.
Ledelsen samler skolens elever på Torvet, hvor den afdøde mindes.
Klasselæreren følger børnene til klasselokalet og bliver hos dem timen ud.
Klasselæreren taler med børnene om den døde. Børnene skal have lov til at fortælle alt, både positive og negative oplevelser. Det kan være en god ide at lade børnene lave et brev, digt, tegning e.lign. til afdødes familie. Begravelsesdagen. - Læreren kan gennemgå emnet begravelse i klassen om morgenen.
Elevernes forældre informeres skriftligt.

Litteraturliste

Emnearbejde om sorg, tab livsmod. Brug biblioteket, Kræftens Bekæmpelse, Børns Vilkår

Det Nationale Sorgcenter
Børn, Unge & sorg
www.bornungesorg.dk

Kender du et barn som har mistet? : 25 tekster om at miste, skrevet til børnene og deres pårørende / Jonathan Løw (redaktør) ; illustrationer: Martin Schwartz. - [Odense] : Mellempgaard, 2006. - 217 sider

Ung og forladt : når forældre dør for tidligt / Helle Vincentz og Preben Engelbrekt ; redaktion: Birgit Madsen. - Vejle : Kroghs Forlag, 2005. - 171 sider

Sorgens ansigt : den nødvendige samtale med børn i sorg / Jes Dige ... [et al.] ; fotos: ... Michael Bo Rasmussen. - Kbh. : Kræftens Bekæmpelse, [2004]. - 62 sider : ill. ; 30 cm + 1 dvd-video. - (Om sorg)

Når børn mister : en guide for ansatte i institution og skole / Christina Grønbeck og Klavs Holm ; illustrationer: Amalie ... [et al.]. - 2. udgave, 1. oplag. - Valby : Børns Vilkår, 2003. - 45 sider : ill.

Nielsen, Karenn
Alt bliver anderledes - når børn mister / Karenn Nielsen ; citater fra børn [samlet] af Pernille Matthiesen. - 1. udgave, 1. oplag. - Valby : Børns Vilkår, 2003. - 31 sider : ill.

Min søster døde - min bror døde : 25 børn og voksne skriver om at miste en søster eller bror / idé: Anneli Sejer Iversen ; redaktion: Anneli Sejer Iversen og Peter Olesen ; foto: Henrik Bjerregrav. - 2. oplag. - Vejle : Kroghs Forlag ; [Kbh.] : i samarbejde med Kræftens Bekæmpelse, 2003. - 196 sider : ill.. - ([Sorg og savn-serien])

Andersen, Freddy og Kristian Dreinø (Four Esses): Little Storm siger Goddag og Farvel - når et spil bliver til en samtale. Vi mennesker, både store og små, bruger en del af vores liv på at sige goddag og farvel, både helt konkret og i overført betydning. (...) Målet har derfor været at skabe et børnespil, som ud over at underholde giver børn mulighed for (...) konkret at sætte deres egne ord på de mange forskellige situationer og følelser, der er forbundet med at sige enten goddag eller farvel. Det kan fx være om morgenen, i børnehaven, når der skal flyttes, når et barn kommer til verden, eller når nogen dør. Inkl. skriftlig vejledning. Fra 2 ó år. Landsforeningen Liv & Død, 2013

Engelhardt, Jonas: Mor er stadig en engel. Børnene Jonas og Sofie savner stadig deres mor et år efter hendes død, men det hjælper at tale om det hjemme, hos mormor og i skolen. Fra 5 år. Kroghs forlag 2004

Engelhardt, Susanne: Mor er en engel. Sofie og Jonas' mor har kræft og skal dø. Efter begravelsen er de kede af det, men det hjælper, at mor nu er en engel, der våger over dem, og så er der de gode minder. Fra 4 år. Kroghs forlag, 2004

Fleischer, Anne Vibeke og Rikke Mølbak: For altid og aldrig mere, William og Anna sørger. Sorg er at være meget ked af det i meget lang tid. Måske bliver man ved med at sørge lidt altid. I denne bog møder du William og Anna, der sørger. Du hører om, hvordan de har det. Og du kan være med til at finde ud af, hvad der kan hjælpe dem. 9-13 år. Psykologi for børn. Dansk psykologisk Forlag, 2013

Fleischer, Anne Vibeke og Rikke Mølbak: Væk og borte, Clara og Oskar sørger. I disse bøger møder du Clara og Oskar, der sørger. Du hører om, hvordan de har det. Og du kan være med til at finde ud af, hvad der kan hjælpe dem. Næsten alle børn oplever sorg på et tidspunkt i deres liv. Sorg er den følelse, der kommer efter et tab. Tabet betyder, at man har mistet noget, som man holdt meget af. Ens hund kan blive kørt over. Mormor kan dø. Eller mor og far skal skilles, så man ikke længere har dem begge to hver dag. I bogens sidste del er der et kapitel til de voksne, der gerne vil forstå og hjælpe børn, der føler stor sorg. 4- 8 år. Psykologi for børn. Dansk psykologisk Forlag, 2013

Grossmann, Kari: Lillesøster og Mimmi – Billedbog. Lillesøster og mor lægger blomster på Mimmis grav. 'Skal alle dø?' spørger lillesøster. Mor og lillesøster tager en god snak om døden. Fra 2 år. Flachs, 2008

Hole, Stian: Annas himmel – Billedbog. Lille Anna har mistet sin mor, og livet gør ondt, så Anna vender sin verden på hovedet og tager far med ud på en fantasifuld og eventyrlig rejse, helt ud til bunden af himlen. 4 – 7 år. Høst 2013

Kontaktinformation:

PPR: 39 57 54 00

Hospital/ Skadestue Herlev: 44 88 44 88

Ambulance: 112

Politi: 39 69 14 48

Socialforvaltning: 39 57 50 00

Rigshospitalet – Kriseafdelingen	35 45 78 57
Kræftens Bekæmpelse	35 25 75 00
Kræftlinjen	80 30 10 30
Børnetelefonen, Børns Vilkår	35 55 55 55

Eksempel på brev til forældre på skolen, hvor der er sket et dødsfald

Kære forældre

I går ramte en frygtelig tragedie en af vores familier i X-klasse.

XX fra klassen mistede sin mor. Hun døde pludseligt (beskriv hvor)/ Havde været syg i et stykke tid. (Skriv evt. hvad hun fejlede). - *Det kan i nogle tilfælde være nødvendigt at beskrive omstændighederne ved dødsfaldet mere udførligt, så undgår man "de gode historier"*

XX's far har bedt os om, at informere jer, fordi det er vigtigt for ham, at I kender til deres sorg og kan tale med ham og XX om det, når de igen kommer i skole.

Skolen sender en bårerbuket med en hilsen fra skolen. Personale fra skolen vil deltage i begravelsen.

Vi vil naturligvis først og fremmest tage os af XX og hans sorg. Men vi vil også tale om det, der er sket med de andre børn.

Hvor ked af det XX er – hvordan vi kan hjælpe ham, om de har oplevet, at nogen de kendte er døde – og hvad vi ellers mærker optager deres tanker.

Vi vil også på et tidspunkt tage op kirkegården med blomster, så XX kan vise sine kammerater, hvor hans mor er begravet.

I skal tale om det hjemme og også forberede jer på svære spørgsmål. I skal også være opmærksom på, hvordan jeres barn reagerer.

I kan naturligvis tale med os i teamet, hvis der er noget I er usikre op Vi har også forslag til bøger, man kan låne på biblioteket.

Vi er naturligvis alle sammen påvirket af det der er sket, og tænker på XX og hans familie. Vores flag, som altid er hejst ved festlige lejligheder, er i dag på halv stang for at vise, at vi sørger.

Med venlig hilsen

